

РОБОТА ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» В ХАРКОВІ В 1941-43 рр.

Рогатюк Є. О., Макарова Є. О.

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

З приходом німців в 1941 р. з'явилася надія на незалежність України. Німці спонсорували відродження української культури, відродження товариства «Просвіта», куди увійшло чимало відомих харків'ян: Юрій Шевельов, професори П. Соловійов, В. Дубровський, П. Дармостук, П. Ковалевський та інші.

Крім просвітницької діяльності, члени товариства намагалися забезпечити міських вчених продуктами харчування, а сільських мешканців – знаннями, культурою, освітою. Душею підприємства був Олексій Іванович Крамаренко, колишній професор ХТІ і обер-бургомістр Харкова. Однак, у квітні 1942 року його заарештувало Гестапо... У 1943 р. «Просвіта» була німцями закрита і продовжувала свою діяльність якщо не нелегально, то напівлегально. Незалежна Україна була німцям не потрібна. Формально в 1943 р. очолив це громадську організацію професор ХТІ Павло Тимофійович Дідусенко. У перший період німецької окупації був членом її ради, а у другий період організував «Просвіту» і був головою ради. Як фундатор «Просвіти» підписав її статут. 23 серпня 1943 р. Харків був остаточно звільнений від німців. П. Т. Дідусенко на момент визволення міста знаходився у Берліні, куди був вивезений німцями.

У грудні 1945 р. репатрійованому з Німеччини Павлу Тимофійовичу було пред'явлено звинувачення, що він, «у 1941 р. повернувся з радянського тилу до Харкова до моменту його окупації німцями і прожив у ньому обидва періоди окупації. Брав активну участь у створенні в Харкові організацію Українських націоналістів, будучи главою делегації німецькому командуванню з клопотанням для дозволу на існування останньої». Дідусенко стверджував: «Вважаю за необхідне додати, що в «Просвіті» я бував вже з часу її організації в Харкові - кінець 1941-початок 1942 року, відвідував концерти, вечори. Був з того ж часу членом цього товариства. Знайомий був з керівниками «Просвіти» Поповим А. І., Дубровським В. В., але в роботі її не брав участі. Причому, на зборах академпенсіонерів, де я був членом і Головою правління, мене рекомендував професор Попов А. І., як кандидата від «Просвіти» [1, с. 15]. Я завжди вважав товариство «Просвіта» не політичною, а культурно - просвітницькою організацією, тому я погодився її організувати. Вважаю за потрібне сказати, що у нас в «Просвіті» в правлінні я займався тільки господарськими питаннями: організацією їдальні, кооперативу, підсобних підприємств, книготоргівлею, видавництвом. [1, с. 16].

10 років таборів були нагородою Павлу Дідусенку від радянської влади. З 1989 р. почалося довге листування по реабілітації Павла Тимофійовича. І лише 14 листопада 1994 р. його було реабілітовано [1, с. 152, 153]. Було це вже в незалежній Україні, до чого і прагнув цей вірний син нашої Вітчизни!

Література

1. Архів СБУ України. Д. 038783 Справа про звинувачення Дідусенка Павла Тимофійовича. 8.12 1945 – 6.03.1946 рр.